

Fuglamyndirnar eftir Dídrik á Skarvanesi

Eftir H. D. Joensen

Í november 1954 vóru Kárástovufólkini suðuri á Tvøroyri so beinasom at lova Listafelag Føroya at keypa tær fyra myndirnar eftir Dídrik, sum tey áttu. Hesar myndir vórðu sendar kønum Hálendingi til umvælingar, og samstundis varð farið undir at fáa uppspurt, hvør ið hesin Dídrikur var, og um nakað mundi vera goymt av frásøgnum, ið geva okkum kundi ein hóma av ævisøgu hansara — fremst av øllum, hví hann mundi vera farin at tekna og mála. Eitt sindur av tí tilfari, sum tá varð drigið saman eftir mannasøgn, er nýtt í teimum stubbum, sum staðið hava í framsýningarskráum Listafelagsins (1955 a, b). Og um, hvussu hon kom fram á hesar myndir og segði Sverra Dahl, fornfrøðingi, frá, hevur *Elisabeth Arge* (1956), sála, sjálv greitt frá.

Síðani hevur Dídrikur lítið verið havdur á lofti, tó nevndur av og á, tá ið sagt hevur verið frá um føroyska list (t. d. *Heinesen* 1958).

Í hesi framløgu skulu vit bert greiða frá myndum Dídriks og teimum royndum, sum gjørdar eru til at vita eftir, hví hann tekur pensil í hond og fer at fáast við litir. Kortini skulu vit fyrst heilt stutt staðar- og tíðarfesta mannin.

Tilfar okkara er — umframt trý brøv — munnligar frásagnir, allar frá Skarvanesfólki ella fólki, sum búð hava har fleiri ár ella javnan vitjað hagar¹. Felags fyri alt frásøgufólkið

¹ Stavirnir í klombrum eru teir, sum nýttir eru í tilvísingum.

Bræv, dagf. 17.7.53 frá Rudolfi Poulsen á Skarvanesi til Sverra Dahl (R. P.). — Bræv, dagf. 8.11.54, frá Jóhnesi Johannesen á Fjallinum á

er, at heimildarfólk teirra öll mintust Dídrik á lívi. Aftur at hesum er so tað tilfar — árstøl og aðrar tíðarfestingar — sum funnið er í skrivligum keldum (kirkjubókum, fólkateljingum og øðrum skjølum), sum víst verður til so hvørt. Rættiligar bókméntir verður skilað til sum vant.

Dídrikur var borin í heim uppi á Dímun h. 25. juli 1802³, har faðir hansara (Søren Dideriksen frá Sjógv í Kollafirði) saman við tveimum Sandoyingum var farin niðan at stýra oygni, men ongantíð festi. Helst eru tey farin aftur til Kollafjarðar, tá ið Jens Olsen úr Sumbø festi oygni í 1807 (*Dejn* 1945) — Dídrikur er so koppsettur í Kollafirði í 1812 — men annars tykist ógjørligt at fáa fult skil á, hvar tey hava búð hesi ár³. Dídrikur er tó farin aftur til Dímunar at tæna, tí í 1820 er hann fermdur í Dímunar kirkju⁴. Í 1822⁵ fer hann, 20 ára gamalur av aftur Dímun til Kollafjarðar (í fyrstuni tænti hann helst hjá bóndanum á Signabø⁶), og her tykist hann at hava verið, til hann á sumri 1828 fer

Skarvanesi til Jóan Chr. Poulsen í Hesti (J. Fj. s.). — Bræv, dagf. 11.3.55 frá Elisabeth Andreasen (tá Skúvoy) til Janus Kamban, Tórshavn (E. A.). Samrøða 27.10.54 og juni 1955 við Thorvald Joensen, Tvøroyri (Th. J.). — Samr. 27.10.54 við Suna Midjord, Tvøroyri (Su. M.). — Samr. 22.6.55 við Jóannes Johannesen á Fjallinum á Skarvanesi (J. Fj. m.). — Samr. juni 1955 við Kristin Joensen á Sandi (K. J.). — Samr. 10.—11.7.70 við Hans Kristoffur og Klæmint Poulsen á Skarvanesi (H. K. & Kl. P.). — Samr. 11.7.70 við Sámál Joensen á Skarvanesi (Sá. J.). — Samr. 11.7.70 við Kristoffur Johannesen á Fjallinum á Skarvanesi (Kr. J.). — Samr. 12.8.70 við Sámál Midjord, á Hvítanesi (Sá. M.). — Hesi fólk hevir høvundurin sjálvur tosað við. Umframt er nýtt samr. 14.8.52 millum Sverra Dahl og Svanhildu M. Joensen, á Tvøroyri (Sv. J.).

² »Tá ið Mikkjal bóndi í Dímun (Michel Thomsen úr Skúvoy, sum festi 14.6.1784, *Dejn* 1945) var omandottin (21.7.1800), og konan vorðin svøk, fóru Søren (Dideriksen frá Sjógv í Kollafirði), Rasmus í Dalí og Dímunar-Hanus (úr Húsavík) út í Dímun og stýrdu oygni« (J. Fj. m.). Eingin teirra festi, Søren helst ikki, tí hann var væl við aldur, u. l. 60 ár, og als ikki bakkamaður.

³ Pápin kann væl vera farin av Dímun, tá ið Jens Olsen úr Sumbø festi oygni 19.8.1807. Tíverri eru kirkjubøkurnar fyri Sandoyinna og Norðstreymoy so illa ella als ikki ferdar flyting viðvíkjandi hetta tíðarskeið, at einki kann sigast við vissu.

⁴ Foreldrini eru ikki nevnd her í kirkjubókini, men sum húsbóndi Jens Olsen.

⁵ Hetta hevir helst verið tíðliga á heysti, tí 1.8.1822 festi Joen Johannesen úr Skálavík Dímun (*Dejn* 1945).

⁶ Faðir hansara, Søren, var pápabeiggi bóndakonuna á Signabø, Kristi-

til Keypmannahavnar⁷. Í 1834 hitta vit hann aftur sum húskall uppi á Dímun⁸, tó longu í 1835 fer hann av aftur oynni til Kollafjarðar at tæna hjá prestinum í Norðstremoy⁹. Hvussu leingi hann hevur verið her, vita vit heldur ikki fyri vist. Men í 1840 býr hann á Skarvanesi, undir heitinum húskallur í Kárastovu, har hann verður búgvandi til sín doyggjandi dag, h. 8. oktobur 1865¹⁰.

Frásagnirnar siga seg einki vita um, hvørt Dídrikur fekst við at mála, áðrenn hann fór til Danmarkar, men bara, at har hevði hann verið, áðrenn hann kom til Skarvanesar, og at har lærði hann at mála. »Hví hann fór, ella hvar hann helt til«, vita tey einki um (J. Fj. s. & m.). »Dídrikur hevði verið niðri,

onnu. Frásøgn er í Kollafirði (Andreas Djurhuus, jarðabrukari, Tórshavn), at hagar fór Dídrikur at tæna, og teir sigast tá at hava rópt hann Dídrik á Signabø, men um hann var verandi har til 1828 man vera ivasamt.

⁷ Ferðaloyvi fekk hann frá landfútanum føðingardagin 25.7.1828 (Extract af udfærdigede Rejsepas ved Landfogden paa Færøe, begyndt 1815). Faðir hansara doyði við Sjógv í Kollafirði av elli sum »aftægtsmand« 20.2.1828. Nakað skifti er ikki at finna eftir hann, so vit fáa ikki uppspurt, um onkur arvir kann hava stuðlað Dídriki til at fara uttanlands.

⁸ Fólkateljingin 18.8.1834. Nú er hin 25 ára gamli Ole Jacob Jensen, sum festi 4.9.1830, bóndi á Dímun (*Degn* 1945). Hjá honum búgva einkjan eftir Søren Diderichsen, hin tá 56 ára gamla Anna Jacobsdatter, við børnunum Diderik og Elsebeth, 21 ár, ógift. Anna Jacobsdatter sigst her at vera mammusystir bóndans, t. e. at hon hevur verið systir konu Jens Olsens (úr Sunnbø), ið sum einkja giftist uppafur við Joen Johannesen (úr Skálavík). — Eyðun Winther, lærari, Fuglafirði, hevur víst mær á bræv, dagf. 28. sept. 1831, frá Tillisch, amtmanni, til J. M. Hentze, sýslumann, á Sandi, sum skilliga vísir, at longu í 1831 búði móðir Dídriks uppi á Dímun. Líkt er til, at eisini Dídrikur hevur búð har.

⁹ Ivaleyst hevur hann tænt á Kjalnesi, sum var náðinsgarður. Sóknarprestur í Norðstremoyar prestagjaldi frá 1807, til hann doyði 7.7.1839, var Niels Lassen Holm (*Øssursson* 1963).

¹⁰ Fólkateljingarnar 1840, 1845, 1850, 1855 og 1860. Samuel Joensen festi Kárastovu 27.7.1803, Joen Samuelsen 14.5.1846 og Samuel Joensen 17.5.1862 (*Degn* 1945). — Seinastu árin, P. Hentze, próstur, livdi, eru kirkjubøkurnar á Sandi — eins og í Norðstremoy — ikki væl ferdar flytingum viðvíkjandi. Helst er hetta batnað, tá ið nýggjur prestur kom. P. Hentze fór frá í 1837. Tí er líkt til, at Dídrikur kann vera komin til Skarvanesar longu í 1837 ella nakað fyrr. Sjálvandi kann hann eisini vera farin úr Kollafirði, tá ið Norðstremoyarpresturin Niels Lassen Holm doyði í 1839.

men tað mundi ikki vera so leingi« (Su. M.), og »heimaftur við sær hevði hann málingarpenslar og annað sovorðið« (Sv. J.).

Vit hava nú lyndi til at spyrja: Kann tað hugsast, at hann í uppvækstrinum hevur havt samband við fólk, sum givið hava fuglamálningum gætur og sjálv kanska fingist við at tekna og mála? Tíverri vita vit einki um hetta, men sagt verður¹¹, at ikki var óvanligt, at eitt nú Djurhuus-fólkini í Kollafirði teknaðu. Presturin Niels Lassen Holm hevði miklan áhuga fyri náttúruni, men um hann fekst við at tekna, er einki til skjals um. — Hevur onkur sæð hann havt gávur og stuðlað honum til at fara uttanlands at læra? Man hann hava roynt eftir studningi til uttanlandsferð sína, ella man hann hava verið í sambandi við onkran, sum hjálpa honum kundi í aðrar mátar? Hvørki her í Havn ella í Keyptannahavn tykist nakað vera at finna hesum viðvíkjandi¹². Helst er hann farin avstað seinast í juli ella í august mánaði 1828¹³. Hvar hann hevur verið

¹¹ Eisini hetta havi eg frá Andreas Djurhuus, Tórshavn.

¹² Í Havn er kannað, á *landskekjalasavninum*: Færø Amts Journal over indkomne Sager. Litra E(a), 30. sept. 1826—31. dec. 1829. — Á *landsbókasavninum*: C. C. Rafn, nr. 1023 (kat. 1909) (í hesi stóru bók, skrivað í hond, er eitt nú dagbók Rafns 1828—1830). — e 64. Brøv frá C. C. Rafn (dóttir Rafns hevur skrivað av), við blýanti er pakkin merktur Mikkjál Müller. — Í Keyptannahavn er kannað, á *landsarkivet*: Øll yvirlit yvir »Privatarkiver«, heruppi roknað seðlasavn yvir allar »Brevskriver«, og tá ið leitað varð, varð serstakliga givið nøvnunum Lassen Holm, Landt, Løbner, Pløyen og Tillisch gætur (umframt Dídrik Sørensen). Løbner kundi kent Dídrik, eitt nú var hann sjálvur uppi á Dímun í 1821 (*Degn* 1945). Hann hevði áhuga fyri fugli eins og báðir brøðurnir Tillisch og eisini Pløyen. — Á *rigsarkivet*: Rtk. 373.58 Journal for færøske og grønladske Sager. Litr. D 1822 5/2—1833 30/12. Rtk. 373.46 Kopibog for Færøerne og Grønland. Nr. 4. 1822 11/1—1829 26/9. — Hoved Journal for den kongl færøske Handel for Aaret 1827, General Ballance for Aaret 1827, Udtog af Vinden og Taben's Conto for Aaret 1827, somu bøkur fyri 1828.

¹³ Í Kjøbenhavns kongelige alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger. 70. Aarg., nr. 194, tirsdagen 19. aug. 1828, sæst, at seinasta skip til Føroya tað árið er farið í seinasta lagi 23. aug. — Hetta samsvarar við bræv frá Rafn til Davidsen, dagf. h. 22. aug. 1828. Fleiri skip komu úr Føroyum í august 1828.

í Danmark hefur tað ikki eydnast at fáa uppspurt¹⁴. Á næmingalistanum hjá »Det kgl. Akademi for de skønne Kunster« er hann so ikki at finna, og skjøl eru ikki varðveitt frá øðrum tekni- ella málingasskúlum, so vit fáa heldur ikki at vita, um og hvar hann kanska hefur lært. — Beint um hetta mundið — í 1828 — var stóra djórasavnið í Keypmannahavn (Kongelige naturhistoriske Museum) fyri stórarí umskipan (*Graba* 1830). Men einki er til skjals um, at nakar Føroyingur hefur verið teimum til hjálpar.

Uttan so, at onkur av tilvild kemur fram á okkurt, tykist tí alt enn at vera læst og fyrribundið.

Heldur ikki vita vit nakað um, hvussu leingi Dídrikur hefur verið í Danmørk. Lítið hugsandi er tað, at hann skal vera heimaftur farin longu í 1828 við seinasta skipi, sum fór í august. Tí tað var ikki bara at siga tað tá á døgum at fara uttanlands. Hann kann so í fyrsta lagi vera farin aftur til Føroya við fyrsta skipi miðjan apríl 1829¹⁵.

Eitt tiltak er varðveitt eftir Dídrik, sum *kanska* bendir á,

¹⁴ Hin ættfróði Andreas Djurhuus hefur skotið upp, at hann annaðhvørt kann hava vitjað skyldfólk ella — og helst — hava hildið til hjá einkjuni eftir prestin Landt. Fyrra uppskotið hefur verið mær ógjørligt at sanna ella avsanna. Tí um ommuna, Johanna Marie Bonne, einkjuna eftir prestin Andreas Dam, vita vit bara, at hon skuldi vera ættað frá »en Herregaard i Danmark« (*Degn* 1945). Valla mundi samband vera við donsku ættina hundrað ár seinri. — Og heldur ikki seinra uppskotið hefur tað higartil borið til at sanna. Einkjan eftir Landt, Annike Hedevig Djurhuus, f. á Nesi 26.11.1770, systir Sjóvarbóndans Jens Chr. Djurhuus, kom ikki til Keypmannahavnar at búgva fyrr enn í 1838 (í Raadhusstræde 119, smb. Veiviser eller Anviisning til Kiøbenhavns, Christianshavns og Forstædernes Beboere for Aaret 1838. — Kannaðir eru hesir leiðvisar frá 1828, til hon doyri 9.6.1841. Hon er at finna í Vor Frue Kirke, Lig-protokol 1834—1844. Men nakað skifti er ikki til eftir hana). Hugsast kundi, at hon, áðrenn hon flutti til Keypmannahavnar, hefur búð á Bornholm, og at Dídrikur hefur vitjað hagar. Men í kirkjubókunum (Ministerialbog) er Dídrikur ikki at finna, hvørki sum komandi ella farandi, hóast listarnir tykjast væl ferdir bæði fyri Olsker (1819—43) og Allinge (1821—42) sóknir.

¹⁵ Smb. bræv frá Rafn til Davidsen, dagf. 14.4.1829 (áðurn. brævasavn e 64).

at hann hefur havt onkur viðskifti við málandi fólk í Danmørk.

Tá ið hann var blíður, nýtti hann, sum annars tosaði Kollafjarðarmál¹⁶, orðafelli *lingu*¹⁷, nakað sum tá ið Sandoyingar nú á døgum siga »góðin«. Men kom sinnið í hann, og tað mundi ikki vera sjáldan — tí »Dídrikur var ein undarligur maður, so ræðuliga hastigur« (Sá. J.) — plagdi hann at nýta orðafellið: »Hann *laksedri* tann!¹⁸ Hetta orðið, sum als ikki er av føroyskum uppruna, man helst ikki vera kent nakra aðra staðni í Føroyum uttan á Skarvanesi. Spurningurin er tí, um tað er (ella var) kent í Danmørk, og Dídrikur kann vera komin við orðinum. Tað var ikki at finna í seðlasavninum hjá stóru donsku orðabókini, tá ið hon kom, og er enn ritstjórnini ókunnigt¹⁹. Men til var í donskum máli í 17. og 18. öld orðið *laksere*, ikki bert í teirri merking, sum tað hefur í dag, men eisini í merkingini *lakka*. Tí er hugsandi, at í Danmørk um tað mundið, tá ið Dídrikur vitjaði hagar, hefur orðið *laksera* verið nýtt nakað á sama hátt, sum tá ið Danir nú siga: fá lak, give lak o. s. frv. — kanska serliga málara millum. Men einki er, sum vit kunnu styðja okkum við, tí heldur ikki tær ritgerðir og orðabøkur, sum burturav fáast við illbønir og óvandamál (*Kristiansen* 1866, 1908, *Jespersen* 1911, 1932, *Nielsen* 1931, *Hansen* 1943, 1961, *Bom* 1948, 1950) kenna hetta orðafellið.

¹⁶ Goymt er, at hann, einaferð óvitarnir kastaðu grót á mylluna, har hann sat, illskliga rópti: »Kemur oyn stoynur aftur, so skal oyn ólukka ske« (J. Fj. s.) ella »Kemur oyn stoynur moyra, skulu tit verða niðurbundnir« (Sá. J.).

¹⁷ Sí *Svabo* (1966). Upprunin at orðinum tykist óvissur. Hildið verður, at tað hefur samband við *-lingur*, okkurt lítið. Hetta er *ikkei* orð, hann hefur havt heimanaftur við sær úr Danmørk, tí har er orðið heilt ókent (smb. Ordbog over det danske Sprog, 12. bd. Kbhvn. 1931, 970. teig). Fyrispurningur til ritstjórnina, meðan henda grein varð skrivað, um okkurt nýtt kundi verið at lagt afturat, var úrslitaleysur.

¹⁸ Jóannes á Fjallinum, sum fyrstur greiddi frá hesum (bæði í brævi og munnliga), helt hetta (óspurdur) vera danska illbøn. Tað sama segði Sámal Joensen frá Símun í Gomlustovu. Hesin seinasti vildi vera við, at helst mundi tað merkja at lakka. — H. K. & Kl. P. siga, at tey enn á Skarvanesi kunnu taka nakað soleiðis til: »Tú verður *laksedraður*«, »eg skal *laksedra* teg« (tú skalt fáa eina skortfleingju, verða avbukaður), men kann eisini verða nýtt í spølni.

¹⁹ Smb. Ordbog over det danske Sprog, 12. bd., Kbhvn. 1931, 218.—219. teig. Heldur ikki er tað kent hjá *Feilberg* (1894—1904) ella *Espersen* (1908).

Fram um alt var Dídrikur veiðimaður, sum fyrri dag, áðrenn fuglur var farin av reiðrinum ella komin á vatnið, fór inn á Stórvatn (viðhvørt niðan á Lítlavatn). Har laðaði hann brúgvar, og har bygdi hann stilli. Har skeyt hann fugl, mest ritu, og har fiskaði hann síl. Summi siga hann at hava teknað og kanska málað inni við vatnið, goymdur í stillunum²⁰, onnur (Sv. J.) at hava málað skotna fuglin, tá ið hann hevði borið hann heim til hús — seinru árinu (frá um leið seinast í 1840-árunum) í smiðjuna í Gomlustovu²¹. Hann kann hava gjørt bæði, sum umstøður og veður hava verið til.

Allar frásagnir eru samdar um, at myndirnar eftir Dídrik hingu í glasi og ramma á stovubróstinum í Kárastovu. Men tá ið komfýrur (ein frásøgn, Sv. J., sigur eisini ovnur) kom í húsini um aldamótið, gekk ikki long tíð, áðrenn rammarnir flaknaðu sundur²².

²⁰ Allar frásagnir eru samdar um, at Dídrikur rak gomul ross út á Stórvatn (viðhvørt eisini Lítlavatn), skeyt tey og lat tey liggja sum lokkuagn til fuglin. E. A. leggur her afturat, »tá ið so fuglurin kom og setti seg á ræið, lá hann har í nánd og teknaði«.

²¹ H. K. & Kl. P. siga frá jarnsmiðjuni, Gomlustovusmiðjuni, sum var norðan fyrri áanna. Har arbeiddi Guttormur (f. 1826), sonur Símun í Gomlustovu. Hann hevði lært á Argjum. Eftir Guttorm tók sonurin Símun við. Hann var ikki lakari smiður enn faðirin, hóast hann bara hevði lært hjá honum, men skuldi hava betri handalag.

²² Heilt vist er ikki, nær ið hetta hendi, men Sá. M., f. 13. 10. 1897, minnst skilliga, tá ið tey fingur komfýr í Kárastovu. Hann heldur seg í mesta lagi hava verið 3 ára gamlan. Eisini minnst hann skilliga nøkur ár seinri, at eina náttina dattu — alt eina nátt ísenn við øgiligan gang — allar myndirnar niður, eisini aðrar enn tær eftir Dídrik, í glasi og ramma, t. d. Jesus á Krossinum. Hetta kann so ikki vera hent seinri enn í 1903. Tí Th. J., sum var lærari í Húsavík, Dali og Skarvanesi 1903—11, og sum helt skúla í Kárastovu, minnst skilliga, at tá høvdu tey komfýr, men einki um at hava sæð hesar myndirnar tá, eins og hann ongantíð hoyrði nakran siga frá, at Dídrikur málaði, men at »hann skeyt inni á Stórvatni og legði garðar, so hann kundi liggja fjaldur innanfyri«. E. A. sigur frá Skúvoy, at har hildu tey myndirnar hanga uppi, til Kárastova var tikin niður í 1920-árunum. — Vit síggja, at stórir hevir ansurin ikki verið fyrri hesum myndum ella fyrri Dídriki sum málara. Har kunnu væl hava verið fleiri myndir, tí tær, sum nú eru til skjals, eru einans varðveittar, tí at tær vóru goymdar inni í gomlu bíbliuni.

Vit vita ekki, um fleiri myndir eftir Dídrik hava verið í Kárastovu enn tær fyra, sum enn eru til²³. Men hava tær verið, so eru tær nú søplaðar burtur, tí roynt hevur verið at leita. Tær fyra vórðu bjargaðar á tann hátt, at tær vórðu lagdar inn í gamla bíbliu frá 1589, sum var í húsinum, og endaðu við henni suðuri á Tvøroyri, tá ið Kárastovufólkið flutti suður í 1920-árunum.

Myndirnar, sum vit nú vita um eftir Dídrik, eru sum nevnt bara fyra²⁴ (sí 1., 2., 3. og 4. litmynd):

1. mynd (34.3 cm breið, 21 cm høg) verður av øllum nevnd »Hanin og hønán« og man bara vera roynd at endurgeva litaleikin í høsnaflagnum (á Skarvanesi?).

2. mynd (37.8 cm breið, 23.8 cm høg) er av lunda, súlu, tjaldri, álku, lomviga, toppantarsteggja og æðubliki.

3. mynd (34 cm breið, 21 cm høg) er av lunda, tjaldri, toppantarsteggja, álku, lomviga, ritu, teista, skúgví, svartbaki, kjógva²⁵, villdunnusteggja,

²³ T. d. Su. M. sigur, at fleiri myndir vóru í Kárastovu, Sá. M. aldri hoyrt um, at aðrar myndir vóru, heldur ekki hoyrt um myndir aðrastaðir.

²⁴ Tá ið E. Arge (1956) nevnr »8 í tali, sum eg sá, mest spógvar ella spógvaslag, bæði við niðurboygdum og uppboygdum nevi. . . . . Og fuglarnir vóru í likams stød,«, so minnst hon skeivt. Tí tað er heilt vist, at fleiri myndir hava ekki verið í okkara tíð. — Onkur hevur viljað verið við, at heima á Sandi — á Klettum (Hanin og hønán, J. Fj. m.) og í Koytu (eitt tjaldur, H. K. & Kl. P.) — og í Skúvoy skulu hava verið nakrar myndir. Men so tykist ikki at hava verið, eftir tí sum nú ber til at fáa uppspurt har. — At mynd skal hava verið til av deyðum smádreingi, sum Dídrikur skuldi hava teknað í tilkomnum líki til konu í Skopun (frásøgn frá Jóannesi Dalsgaard í Hoydølum), man ikki vera eftirfarandi. Ið hvussu er veit eingin annar um hesa frásøgn, sum eisini í øðrum ikki kann vera álltandi.

²⁵ Eg takki Andrias Reinert, biologhjálparmanni, Tórshavn, og Bernt Løppenthin, yvirbókavørði, Keyptmannahavn, fyrri, at teir hava hugt at myndunum saman við mær. — »Kjógvin er rættiliga ivasamur, men javnt dimmur fitjufuglur við dimmum beinum, boygdum nevi og eyga, ið er teknað á sama hátt sum á skúgvinum (skal vera brúnt), kann tó illa vera annað enn kjógvi. Er tað kjógvi, átti nevið at verið meira rætt innivið og bert havt krók á endanum, og snælda skuldi verið aftur úr velinum, men kanna vit t. d. nevið á teistanum og velið á ternuni, ber ikki til at leggja ov nógv í hesi brek, á ungun kjógva sæst eisini lítið til snældu« (viðmerkingar A. Reinerts).

náta, lógv, stara (í erva), ternu (í neðra)²⁶, bládúgvu, kráku og hvítarvni.

4. mynd (38 cm breið, 24 cm høg) er nakað fyri seg, tí henni hefur Dídrikur sjálvur givið navnið »*Maanens Duuer*«, sum vanligi hefur verið framborið »mánans dúvur«.

Allar myndir eru meir og minni løstaðar við at skrætt ella slitið er burtur av teimum. Ringast farin er 3. mynd, har bringa, hálsur og høvd (uttan nevið) á svartbakinum og nevið á álkuni eru skrædnað burtúr. Kortini stendur ikki á toluliga lætt umframt høsni at greina teir 25 fuglarnar (20 ymisk fuglasløg), sum á teimum fyrstu trimum myndunum eru. Í summum førum eru litirnir nóg so fagrir, t. d. reyð bringa, har hon átti at verið meira brúnlig, men serliga eru bláu litirnir í sterkara lagi og áttu í fleiri førum heldur at verið gráir. Tó her er at hava í huga, at ikki hevði Dídrikur málingarhandilin høgligan, og ivasamt er, hvussu nógv tilfar hann hefur kunnað útvegað sær í staðin fyri og aftur at tí, hann hevði við sær frá Danmarkarferðini.

Myndirnar eru allar málaðar á pappír. Háttalagið, hann hefur nýtt, líkist mest teirri so nevndu *gouache-málingini* (hvítir, kriticur litir), sum var í blóma í 18. öld (serliga í Svøríki). Akvarellmáling (í neyvari merking) er tað ikki, heldur ikki rættilig temperamáling. Sjálvandi hefur málingarháturin áhuga hjá honum, sum kanska vil kanna nærri, hvar Dídrikur man hava lært. Men ikki er at gloyma kortini, at hann — sum longu bent á — kann hava verið í uppisetri við tilfar, og fyri alt tað vóru — og eru — mørkini sjáldan skillig beggja teirra nevndu fyrstu málingahátta millum.

Av tí at vit vita ikki um eldri fuglamyndir í Føroyum, kundu grundir kanska verið at steðga eitt sindur á við teir ymisku fuglarnar. Men tað skal ikki verða gjørt her. Bert skulu vit, av fuglunum á trimum teimum fyrstu myndunum, gera vart við tveir: *Bládúgvuna* og *hvítarvni* (3. mynd). At Dídrikur hefur verið av fuglakønastu monnum er einki at ivast í. Bládúgvun átti og eigur serliga í *Líðargjógv* uttan fyri *Líðar-enda*, men annars her og har allan vegin út gjøgnum bergið undir Stórvatni. Eisini hefur hon ligið í økrunum á Skarvanesi. Einki løgið er tí í, at vit finna hana á myndini, hóast hon valla heldur tá hefur verið Føroyingum flestum kunnig. — Men sera áhugavert er tað, at vit raka við hvítarvni, henda serføroyska fuglin, sum — mær kunnigt — eingin føroysk mynd er av, heldur enn nakað útstappað eintak, varðveitt í Føroyum. Hvítarvurin, sum nú tykist avoyddur (*Niels á Botni*

²⁶ »Løgið er at síggja ternuna dimmbláa, men einki er at ivast í, at hetta tó (sum eisini allir hinir fuglarnir) er okkara vanligi terna, ið jú er mest sum ljósablá á at líta. Sum tygum nevndu, er óivað talan um littrot, og soleiðis er eisini við lundahøvðinum« (viðmerkingar A. Reinerts).

1952), var longu tá í afturgongd. Tó hefur maður sum Dídrikur, sum altíð hevði eyguni eftir fugli, ivaleyst mangan borið eyga við hann og eisini skotið hann meira enn eina ferð.

Men helst av øllum vildu vit vita, hvat ið býr aftan fyri myndina *mánans dúvur*, teir 17 dúgvufuglarnar á 4. mynd. Eru hetta, sum kónir menn vilja vera við, als einki uttan heilaspunafuglar, skreytroyndir, og er tað, sum teir²⁷ málbera seg, »heilt óhugsandi, at teir eiga part í veruligum dúgvum«? Okkum má vera loyvt at gera vart við, at maður, sum í meira enn fjórðingsöld lítið annað tókst við enn at hyggja eftir fugli frá morgni til myrkurs, og sum sjálvur fekst við at mála fugl, kann hava verið varigur við mangan litaleikin hjá dúgvum, sum hvør sær kanska hava verið eindømi í litsamseting. Vit hava longu gjørt vart við, at litatilfarið hjá honum kann hava verið avmarkað, og summir litir á myndunum tí greffligari, enn teir áttu.

Men hvat mundi Dídrikur fyri alt tað sjálvur meina, tá ið hann á myndina skrivaði »Maanens Duer«?

Einars frásøgn (Sv. J.) veit nakað at siga um hetta — hann nevndi tær so, tí tað var »dúgvuslag, ið skal skifta litir eina ferð í hvørjum mánaði«, men sama frásøgn ivast í hesum, tí at har eru 17 og ikki 12 dúgvur. Hetta fyrivarnið hevði tó havt lítið upp á seg, um so var at týdingin annars var bein. Tí valla høvdu allar hesar dúgvur verið so javnlittar í skiftunum, at ikki 17 ymiskar høvdu verið at sæð langt áraskeið.

Annars tykist nýtslan av dúgvunøvnunum hvørki at hava verið ella at vera heilt greið á føroyskum (heldur enn á fleiri øðrum málum), hvørki manna millum ella vísindaliga, hóast eingin ivi var og er í, hvørji dúgvusløg vóru støðufuglar og hvørji bara meira og minni sjáldsamir gestir. — Fuglanavnið *dúgva* finna vit — umframt í nýggjari kvæðum — longu í gamla fuglakvæðinum (*Grundtvig & Bloch* 1872—76). *Lucas Debes* (1673) nevnið bara *Duer*, *Svabo* (1959) frá Føroyaferðini 1781—82 *Dygva* (Columba oenas), og *Landt* (1800), sum ivaleyst her

²⁷ Bernt Løppenthin. — A. Reinert ger hesa viðmerking: »Dúgvmyndin má vera gjord við tomum dúgvum sum fyrimynd og við enn størri lithugflogi enn á hønamyndini. Tí tey villdúgvusløg, ið kunnu villast á okkara leiðir, eru øll rættiliga sámlig á liti, meðan tamdúgvur hevur ógvuliga ymiskan lit. Bládúgvur á størri fuglamyndini er eisini rættiliga væl lýst.«

eins og í so nógvum øðrum førum man styðja seg við Svabo, greinir, undir navninum *Dua* (paa dansk: *Due*, den vilde *Due*), frá bládúgvuni undir frøðiheitinum *Columba oenas*. *Reinhardt* (1826) mótmælir hesum og greinir »den vilde *Due* paa Færøerne« at vera *Columba livia*, ættaðirín hjá øllum tomum dúgvusløgum. Um navnið *villdúgva* er upprunaligt føroyskt man helst vera ivasamt, tí ikki tykist tað óhugsandi, at tað er yvirskriftin hjá *Reinhardt*, sum gongur aftur bæði hjá *Graba* (1830), »die wilde Taube«, og hjá *Holm* (1848), »villduva«. *Müller* (1862) nýtir navnið *Blåadigva* (*Columba livia* *Briss.*) um føroysku upprunadúgvuna, men nevnr annars sum sjáldsamar *Columba palumbus* L., á føroyskum: *Digva* (á donskum: *Ringdue*), og *Columba turtur* L., á føroyskum: *Turtuldigva*. Hitt fyrra orðið tykist í hesum sambandinum heldur lægið sum serheitið, tí fremri í grein síni (á 2. bls.) sigur hann frá, at í Føroyum eru tamar *dúgvur*, ið fólk hava sum heimaflugl. Í seinra handriti sínum (*Andersen* 1901a) nevnr Müller einki føroyskt navn, har standa bara »Turteldue« og »Ringdue«. Í frágreiðingunum eftir *Petur á Botni* eru nýtt heitini *dúgva* og *bládúgva* um *Columba livia* og *dúgva* um *Columba palumbus* (*Andersen* 1898, 1902). Men í eini seinri ritgerð (*Andersen* 1905), har upprit eru við frá Samuel Niclassen í Mykinesi, raka vit fyri fyrstu ferð við navnið *mánansdúgva* fyri *Columba palumbus* L.. *Salomonsen* (1935—42) nevnr bert føroyska navnið *bládúgva* (*Columba livia livia* *Gmelin*) fyri støðufuglin, og bretska nøvnini fyri gestafuglarnar *Columba palumbus palumbus* L. og *Streptopelia turtur turtur* L.. — Men í navnalistanum í sama bókaverki hevur *Mikkjal á Ryggi* (1935—42), umframt *dúgvu* og *dúvu* fyri Columbidae, orðið *bládúgva* fyri *Columba livia* *Gmelin* og — her hitta vit fyri aðru ferð navnið — *mánansdúgva* fyri *Columba palumbus* L.. Eingin nýtist tí at ivast í, hvønn fugl *Mikkjal á Ryggi* (1951) hugsar um, tá ið hann seinri, í dýralæru síni, sigur frá mánansdúgvuni. — *Williamson* (1948) kemur knappliga við føroyska navninum *ringdúgva* til henda fugl, men hevur annars sjálvandi navnið *bládúgva*, men ikki *turtuldúgva*. *Lockwood* (1961) sigur *dúgvu* fyrst og fremst at merkja *bládúgvu* og kennir bara orðið *mánansdúgvu* frá *Mikkjali á Ryggi*. Heldur ikki *Løppenthin, Poulsen & Salomonsen* (1969) nevna undir dúgvusløgum annað føroyskt navn enn *bládúgva*.

Mest sum av torvheiðum koma vit tí aftur frá teimum fuglakønu. Við heitinum *ringdúgva* hava vit fingið eitt heilt danskt orð²⁸. Men man tað, tá ið saman um kemur, vera mætari við orðinum mánansdúgva?

²⁸ Komið úr týskum *Ringeltaube* (sí *Mackensen* 1967). Orðið er at finna longu hjá *Frisch* (1763), men er ivaleyst nógv eldri.

Í stóra seðlasavninum hjá Fróðskaparsetrinum er eingin seðil við sambandi millum dúgvu og mána (ella mánað), men sjálvandi seðlar um bládúgvu, dúgvu, dúvu (hetta seinra í fleiri staðarnøvnum), villdúgvu, villdúvu, einstakur seðil um ringdúgvu og so túrtuldúgva, umframt úr bókamáli túrtuldúgva.

Tí er tað heldur lægið, hvat ið orðið mánansdúgva sipar til, og hvussu tað er íkomið. Hent var tað í 1898, at *Samuel Niclassen* var farin undir regluliga at gera upprit um fugla-lívið vesturi í Mykinesi (*Andersen* 1901 b),²⁹ og í frágreiðingum sínum (kunngjördum í *Andersen* 1905) nýtti hann alla-staðni orðið *mánansdúgva* fyri *Columba palumbus* L., sum ikki áður á føroyskum hevði havt nakað sernavn, tað ið nakar visti um. Sjálvur sigur Andersen seg ongantíð áður at hava rakt við orðið, og ger hann annars hesa forvitnisligu viðmerking, sum at siga eingin tykist at hava givið gætur, hóast hann hevur lagt spurningin fyri ikki minni mann enn J. Jakobsen: »*Mánansdúgva*, enten »Maanedue« (*mánans* bestemt Form i Genitiv af *máni*) med Hentydning til de halvmaaneformede hvide Pletter paa Halsen, eller »Maanedsdue« (*mánaðs* bliver paa Færøsk, ved Bortfald af ð-Lyden, til *mánans* og *mánas*) med Hentydning til Fuglens kortvarige Ophold paa Øerne. (Efter Oplysning fra Dr. phil. J. Jakobsen.) Den første Forklaring turde være den sandsynligste. I Niclassen's Meddelelser bruges stadig dette Ord; andetstedsfra kender jeg det ikke.« Men ein var, ið gav hesi viðmerking gætur — Mikkjal á Ryggi, sum hevði eyguni eftir øllum. Tí sjálvandi kann eingin ivingur vera í, at Mikkjal á Ryggi hevði lisið grein Andersens við navninum eftir Samuel Niclassen og týðingarroynd dr. Jakobsen's (annað er illa hugsandi, av tí at hann, sum nevnt, gjørdi uppískoytið um føroysku fuglanøvniini). Kortini er tað lægið,

²⁹ *Samuel Frederik Niclasen*, lærari, var borin í heim í Miðvági h. 11. 3. 1877 (deyður í Haldórsvík h. 28. 8. 1949). Bæði í kall- og kvennlegg var hann Miðvingur. Blaðungur fór hann úti í Mykinesi, har hann í 9 ár var lærari, at gera upprit um fuglar, og hann helt á við hesum til sín doyggjandi dag. Hann verður mettur at hava verið ein hin fuglakønasti maðurin, vit hava átt.

at eingin annar skal komast við navnið. Báðir voru teir, Samuel Niclassen og Mikkjal á Ryggi, Vágamenn, enntá báðir Miðvingar. Tí hevði tað verið áhugavert, kundu málfroðingar greitt okkum, um hetta navnið er — og var — livandi mál í Vágum. Samuel Niclassen var í 1899 í Keyppannahavn, har hann leitaði sær kunnleika í eygleiðing av fugli (*Johannesen & Kjeld* 1957), men tað er heilt óhugsandi, tykist mær, at hann skal hava fingið navnið haðani, tí eingin hevur nýtt tað á donskum um *Columba palumbus*.

Eg hugsji mær til, at fuglurin, hesin heldur sjáldsami gesturin, hevur einki føroyskt navn átt heldur enn aðrar vitjandi dúgvur. Tær hava tí fingið okkurt, helst danskt, navn. Og tá ið *Mikkjal á Ryggi* (1951) letur hann bera navn av einum »bletti hvørjumegin á hálsinum«, hugsji eg, at hetta man hann helst hava tikið eftir týðingarroynd dr. Jakobsen's, valla upp úr egnum brósti. Tíllíkir blettir hava á týskum og donskum verið atvoldin í samansetingum við ring- (ella ringel-), og bletturin er at finna í t. d. orðinum *månedrossel*³⁰. Men nakað samband við dúgvu hevur tað ikki eydnast mær at finna. Nakað sama úrskurð kemur eisini *Lockwood* (1961) til uttan at kenna grein *Andersen's* (1905).

Men á donskum tykist eingin ivi at vera. Orðið *Maaned-due* (maanes-ella maanens-due eru valla til) merkir³¹: Dúgva, sum fær avkom alt árið (hvønn mánað)³²; men annars, og serliga, er tað felags frøðiheiti fyri allar tamar dúgvur, har ikki er bøtt um slagið, og sum í vakstrarlagi líkjast ættfaðirinum, bládúgvuni (*Columba livia*). Vit kunnu aftur at hesum leggja (*Helms* 1924), at ikki bara í vakstrarlagi líkist hon bládúgvuni, men eisini í litum, sum tó kunnu vera sera ymiskir. — Nú er at spyrja: Hvussu gomul er henda merking av orðinum á donskum?

³⁰ Sí Ordbog over det danske Sprog, 13. bd., Kbhvn. 1932, 701. teig.

³¹ Sí Ordbog over det danske Sprog, 13. bd., Kbhvn. 1932, 702. teig. — Maanets- (ella Maaned-) due hevur á donskum eisini havt annan týdning, hevur verið nýtt um ástarkvendi ella unnustur av ymiskum slag. Um nakað samband man vera millum henda týdningin og tær »dúgvur«, vit hitta í *Greivanum av Orient* eftir Poul Nolsøe (*Jakobsen* 1912) fara kønari fólk at meta um. Óhugsandi er tað ikki.

³² Hetta samsvarar við lýsing av navninum í Landbrugets Ordbog, 1. bd., Kbhvn. 1909.

Stóra orðabókin styðjar seg í hesum til uppskriftina: »Månedsdue / en / kaldes de duer, som ligger unger ud hver måned« (*M. Moth* u. l. 1647—1719). Av tí at bara »tomu« dúgvunar verpa og klekja ungar so tíðum, heldur ritstjórnin einki vera at ivast í, at áðurnevnda merking av orðinum gongur aftur til ið hvussu er 1700. — Annars tykist ikki gjørligt at fáa uppspurt meira um hetta orð á donskum. Men nevnt skal vera, at mær hevir eydnast at finna tað í gamlari týskari fuglabók (*Frisch* 1763), har millum nógv »dúgvusløg«, sum nú als ikki verða roknað sum serstøk sløg, eisini stendur »*Mon-Tauben*«, ein hvít dúgva við brúnum og svørtum litum uppi, allodnum beinum og toppi ella reiki. Navnið hevir hon, sigst, fingið av »ihre grossen Fruchtbarkeit indem sie fast alle Monate brüten . . . . . so hat man ihnen doch den Nahmen gegeben, auch *Monat-Tauben*, *Mon-Tauben*. . . . . *Columba menstrua*. . . . .« Vit kenna at siga orðaraðið aftur donsku merkingina. Nakað serstakt dúgvuslag er hetta ikki, bert ein tilvildarblending.³³

Nakað ósmæðið er tað at vilja halda uppá, at Dídrikur er komin til Føroya við heitinum *mánansdúgva*. Men tað er líkt til. Vit vita so ikki um nakran, sum undan honum hevir fest tað á blað, og tað er tí helst meira enn tankaspæl at seta orðið í samband við fyrsta fuglamálara okkara. Eitt man vera toluliga vist, at tá ið hann nevnir 4. mynd mánansdúgvur, so merkir hetta bara, at hann hevir spælt sær við at avmynda tey mest sum óteljandi ymisku litasambond, hann hevir verið varigur við hjá dúgvum — hann, sum fram um flestu aðrar menn hevði umstøður til at síggja so nógv frábregði. Orðið mánansdúgva fevnir hjá honum, sum hjá nútíðar fuglafrøðinginum, um øll tey hundradtals ikki umbøttu dúgvusløgini, sum ættað eru undan bládúgvuni. »This species is *the* pigeon since it is the ancestor of all our domestic pigeons and of the feral pigeons which are found in large towns almost throughout the world« (*Goodwin* 1967). Og fyrst av øllum londum, har bládúgvan eigur, nevnir hesin seinasti høvundurin í stórverki sínum um allar dúgvur heimsins Føroyar.

Ein rættiliga forvitnisligur spurningur er, hví Dídrikur hevir málað fuglarnar so, sum hann hevir — ikki leysar hvønn frá øðrum, men at siga altíð hvønn nakað inn á annan. Henda skipan var upprunaliga at-

³³ Á svenskum verður *månduva* nýtt um serligt dúgvuslag (*Svensk Pppslagsbok*, 7. bd., 1018. teig, Malmø 1948).

voldin í tí innskoti, at málningarnir kanska vóru ætlaðir sum myndir í onkrari bók, eitt hugskot, vit kortini heilt hava noyðst at vraka (sum seinri greitt frá). Onkur³⁴ hefur skotið upp, at kanska hefur hann (sum valla hefur havt nakran — ið hvussu er munandi — kunnleika til bókur ella málningar) bara teknað fuglarnar á sama hátt, sum hann kann hava sæð teir á onkrum fuglasavni, har teir standa á hyllunum, ofta pinnpakkaðir hvør eftir annan. Hann kann hava sæð teir í Keypmannahavn, men eisini her í Havn vita vit tá um útstappaðan fugl á bókasavninum³⁵. Mær tykjast tó ongar grundir vera fyrri at halda hetta, tí helst er atvoldin ein heilt onnur. Hvat ger maður, sum lítið tilfar eigur og tí vil drýggja sær tað (í hesum føri dygdargott pappír at mála uppá)? Hann byrjar í horninum ovast vinstrumegin, har øll umgerðin á fuglinum er við. Men síðani roynir hann at fáa so nógv uppá sum gjørligt við at lata bringuna á næsta fugli ganga aftur um velið á fremra fuglinum. Skilliga sæst eisini, at hann hefur roynt at kroyst inn smærri fuglar, har tað hefur borið til. Sjálvur hefur Dísdríkur ongantíð fingist við at stappa út fuglar (J. Fj. m.).

Nær Dísdríkur hefur málað tær fyra myndirnar, vit nú vita um, er heilt ógjørligt at siga nakað um, men tað hefur so verið onkuntíð í tíðarskeiðinum frá u. l. 1840 til seinast í 1850-unum. Tí seinru árinu livdi hann ikki so væl (H. K. & Kl. P.).

Vit hava fremst í hesi grein lagt dent á, at vit enn einki vita um, hví Dísdríkur fór at mála, og um hann mundi hava fyrmyndir, eins og vit hava skilað gjølla til, at einki rættiliga bendir á, at hann hefur lært hetta kynstur frá øðrum. Men kortini er vert at gera vart við, at hann livdi beint í eini tíð, har menn sum ongantíð fyrr fingust við at mála fuglar. Áhugin fyri fuglabókum var víða hvar sera stórur í 18. og fyrra helmingi av 19. øld, og komin vóru stór og prýðilig myndaverk, ofta í nógvum bindum, og tað so dygdargóð, at tey valla verða gjørd vakrari í dag. Áhugaðum kunnu vit

³⁴ H. P. Rohde, listasøgumaður, Keypmannahavn, sum eg takki hjartaliga fyrri, at hann vísti mær á bókmentir, eg síðan kundi lesa meg eftir, og sum hefur kannað næmingalista á Det kgl. Akademi for de skønne Kunster.

³⁵ Til er á landsbókasavninum rokning frá Magnusi Jacobsen, dagf. 27. 4. 1830: »indbundet nogle Bøger og udstoppet 14 Stk. Fugle til Biblioteket«.

vísa til t. d. *Anker* (1955). Umframt tey verk, hann nevnr, kunnu vit leggja afturat úr Onglandi bókaverkið eftir *Bewick* (1826, fyrra útgávan tykist vera komin um aldamótíð), sum tó ikki (heldur enn *Bechstein* 1805—09) hefur litmyndir, og úr Ameríku tað heilt sjáldsama verkið eftir *Audubun* (1827—38), sum tó einki hefur um sjófugl. Heldur ikki týska verkið eftir *Brehm* (1831) eigur í hesum sambandi at verða gloymt. Men seta vit okkum at blaða í hesum miklu bóka-
verkum, verða vit mest sum beinan vegin sannførd um, at hava tey verið Dídriki fyrimynd (hann kann hava sæð tey, eitt nú á Danmarkarferð síni), so hefur hann ikki tikið nógv eftir teimum. Tí teir menn, sum har hava teknað og lagt litir, hava verið meira listilærdir. Til er tó eitt norðurlenskt bóka-
verk um fuglar, sum vit noyðast at nevna burturúr í hesum sambandi. Beint um tað mundið, tá ið Dídrikur fer til Keyppannahavnar, fer maður har undir at geva út rættiliga glæstri-
bók í trimum bindum um »danske, færøiske, grønlandske og islandske Fugle«. Tað er víða gitna verkið eftir *J. E. C. Walter* (1828, 1832 og 1835). Og vit spyrja sjálvandi beinan vegin, um tað er heilt av tilvild, at Dídrikur fer av landinum, beint tá ið maður situr og fæst við at avmynda — eisini feroyskar — fuglar. Men, tíverri, tað tykist at hava verið av tilvild. Hóast vit gjølla kanna verkini eftir *Walter*, er einki, sum bendir á, at hann hefur havt samband við Føroyingar, og fyri alt tað sigst *Walter* at hava verið maður, sum altíð sat í sjálvdráttir. Myndir *Walters* eru, eins og myndirnar í áðurnevndu fuglabókunum, av heilt øðrum slag enn tær, ið Dídrikur málaði. — Men fyri tí er ikki sagt, at Dídrikur ikki kann hava sæð *hetta* verkið. Í Havn varð, aftaná at lestrarfelag var stovnað í 1826, í 1828 (skipan staðfest av kongi h. 5. nov. 1828, *Jacobsen* 1929 a) sett á stovn bókasavn, sum eftir stuttari tíð fekk ein hóp av bókum. Heilt óhugsandi er tað ikki, at Dídrikur á hesum bókasavni *kann* hava sæð *hetta* bókaverk. Tí longu í 1834 keypti bókasavnið 1. bd., í 1835 2. og í 1837 3. bd.³⁶ Slík verk vórðu ikki vanliga lænt út av

³⁶ Sæst úr teirri »Masseprotokol« (riteykabók) fyri innkomnar bókur,

savninum, men fólk kundu lesa tey á lesistovuni³⁷. Mundi nú Skarvanesmenn geva tí longu tá neyðstadda bókasavni í Havn gætur. Meira enn so. Tí tá ið roynt varð í 1840-árunum at útvega pening til savnið, settu á Skarvanesi bæði Símun Guttormsen, Sámal Joensen og Óli Hansen seg fyri at gjalda 4 skillingar hvør (*Jacobsen* 1929 a).³⁸ Eisini hava teir lænt har³⁹. Men Díðrik finna vit ongastaðni, hóast leitað hefur verið í øllum tí, sum uppskrivað er um útlán. Fyri tí kann hann sjálvandi, staddur í Havn, hava hugt í hetta og kanska onnur bókaverk um fuglar. Men tað er einki uttan giting. Og fyri alt tað mugu vit leggja afturat, at ein frásøgnin (J. Fj. m.) við vissu heldur seg vita, at Díðrikur var ikki bókamaður. Næsta stóra danska bókaverkið um fuglar (*Kjærbølling* 1852, 1856) tykist bókasavnið ikki at hava átt (men 2. útg. frá 1875—77), men annars er heldur einki í tí, sum fær okkum at hugsa um Díðrik.

Vit vita nógvastaðni frá, at vanligt var tá í tíðini at senda fuglar og fuglaskinn úr Føroyum — einamest hvítravnurin stóð altíð fyri skotum, sum longu sæst hjá *Ascanius* (1772)

sum ferd varð. Bókin gongur frá 29. juli 1828—1842 (endar við nr. 4107). Bindini eftir Walter eru nr. 3351 á 71., nr. 3430 á 73. og nr. 3703 á 78. blaði. Øll bindini eru keypt — ikki latin — til bókasavnið frá Boghandler Reitzel.

³⁷ Til er »Udlaans-Protokol for Færøe Amtsbibliotek« frá januar 1842 — 11. okt. 1858. Fyri 1842 eru heilt aftur til 1829 leys, stór ørk (ikki skrødd úr gerðabók), sum hava verið nýtt. Tey eru ógvuliga blandað, men tað mesta tykist at vera til. Ørk og bók — sum geva eina sera áhugaverda mynd av tí, Føroyingar tá hava lisið, tí lænararnir vóru víða hvar úr Føroyum — hava verið gjølla kannað. Reglugerðin frá 21. 12. 1831 segði annars, at stór og dýr verk við »koparum« kundu vanliga ikki verða lænt út úr húsinum, men hefur, sæst, ikki verið hildin. Stórverkið *Flora Danica* er 1835—49 lænt út 8 ferðir, 7. nov. 1837 til Sjóvarbóndan J. Chr. Djurhuus. I. bd. av Walter er lænt út einans ferðina (24. aug. 1850 til ein C. Olsen).

³⁸ 12 skillingar av Skarvanesi við 26 fólkum var ikki heilt einki. Øll Suðuroyggin t. d. lat 1 Rbd. og 36 sk., Sandoyggin tilsamans 2 Rbd. og 60 sk.

³⁹ 12. febr. 1847 lænir Joen Samuelsen av Skarvanesi 1. bd. av Nord. Fortids Sagaer.

— til útlond (t. d. *Graba* 1830, *Fischer* 1861, 1865, *Müller* 1862, *Andersen* 1901 a, *Schiøler* 1925). Tí kundi tað hugsast, at maður sum Dídrikur var uppi í her, men so er ikki. Hann er ongastaðni nevndur í bókum ella ritgerðum um fuglar frá hesi tíðini, ei heldur er nakað, sum óbeinleidis bendir á, at menn hava havt samband við hann (umframt tær bókmentir, ið longu eru nevndar, eru t. d. allar tær ritgerðir gjølla eftirhugdar, sum *Salomonsen* 1935—42 nevni⁴⁰). Menn, sum ferðaðust um allar Føroyar, og sum slotaðu eftir øllum til at lýsa Føroyingin bæði til krops og sálar, og sum sera væl kundu hugsast at givið einum so sjáldsomum fyrbrigdi sum málingarkynstri í eini avbygd gætur (t. d. *Graba* 1830, sum í 1828 var bæði í Kollafirði, har hann gisti hjá prestinum í Norðstremoy, og uppi á Dímun, *Panum* 1847, sum tó valla var á Skarvanesi, *Hammershaimb* 1847 og *Holm* 1856), tykjast einki at hava hoyrt um hann. Og heldur ikki samtíðarmenn hansara, hóast næstu grannar at kalla, taka Dídrik upp á tunguna (t. d. *Jóhannes í Króki*⁴¹). Hvussu lítið kendur, hann hevur verið, skilja vit kanska best av tí, at ein hin fuglafróðasti maðurin, vit hava átt, *Petur á Botni* í Nólsoy, aldri hevði hoyrt hann grettan.⁴²

Hvar ið vit venda okkum, mugu vit sanna gamla orðafellið: Eingin vil mín svein eiga. Og tunt er tí tað soðið, sum komið er burtur úr kanningum okkara. Men so vita vit tað. Hann hevur verið ein serskøltur, sum gekk sínar egnu leiðir. Og um

⁴⁰ Harafturímóti verður allastaðir, har tað í tíðarrøð ber til, H. C. Müller nevndur, eins og hann sjálvur (*Müller* 1862, *Andersen* 1901 a) nevni^r, hvør ið hevur latið hann fingið fuglar og egg. Men har er einki, sum bendir á Dídrik.

⁴¹ Hann livdi 4. 1. 1794 — 28. 10. 1869. Eitt stak vakurt, í støðum tó illa lesandi, handrit um lív hansara og nógv viðurskifti á Sandoyinni er á landsbókasavninum, har eisini er avskrift av summum pørtum av hesum handriti. Ein partur av hesi avskrift er prentaður (*Jacobsen* 1929 b) — tíverri ikki tann mest áhugaverdi.

⁴² Frú Petra Djurhuus, Tórshavn, sum gekk faðir sínum til handa í arbeiði hansara við fuglum og dagbókum, sigur tað vera heilt vist, at hann hevði aldri hoyrt um Dídrik.

tær vita tær munnligu frásagnirnar almikið at siga okkum. Kanska verður høvi til onkuntið seinri at greiða frá teimum.

SUMMARY

The first Faroese bird-painter we know of is Didrik Sørensen, who lived from 1802 to 1865. This article deals with the only 4 pictures that remain from his hand. In 1828 he made a journey to Copenhagen, but besides he spent his life as a farm-hand at the small village of Skarvanes on Sandoy, however, almost exclusively engaged in hunting, trout fishing and painting. His possible qualifications and influences are discussed, the result being that he is likely to have been a self-taught man, and in addition a solitary soul. He is the only Faroese representative from the rich epoch of bird-painting that flourished in Europe and America in the 18th century and the former half of the 19th century.

BÓKMENTIR

1. *Andersen, K.*: Meddelelser om Færøernes Fugle med særligt Hensyn til Nolsø. Efter skriftlige Oplysninger fra P. F. Petersen, Nolsø. Ved-. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening. 315. bls., 1898.
2. *Andersen, K.*: (a) Sysselmand H. C. Müller's haandskrevne Optegnelser om Færøernes Fugle. I Uddrag ved-. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening. 219. bls., 1901.
3. *Andersen, K.*: (b) Meddelelser om Færøernes Fugle. 4de Række. Efter skriftlige Oplysninger fra P. F. Petersen, Nolsø, og S. Niclassen, Myggenæs. Ved-. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening. 253. bls., 1901.
4. *Andersen, K.*: Meddelelser om Færøernes Fugle. 5te Række. Efter skriftlige Oplysninger fra P. F. Petersen, Nolsø, og S. Niclassen, Myggenæs. Ved-. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening. 325. bls., 1902.
5. *Andersen, K.*: Meddelelser om Færøernes Fugle. 6te Række. Efter skriftlige Oplysninger fra P. F. Petersen, Nolsø, og S. Niclassen, Myggenæs. Ved-. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening. 53. bls., 1905.
6. *Anker, J.*: J. E. C. Walters pragtværk om de nordiske fugle. Fund og Forskning II: 99, 1955.
7. *Arge, E.*: Eitt sindur um Dídrik Sørensen á Skarvanesi. Kvinnutíðindi. nr. 4: 24, 1956.

8. *Ascanius, P.*: Icones Rerum Naturalium ou Figures Enluminées d' Histoire Naturelle Du Nord. Copenhague 1772.
9. *Audubun, J. J.*: The Birds of America I—IV. New York 1856 (1. útg. 1827—38).
10. *Bechstein, I. M.*: Gemeinnützige Naturgeschichte Deutschlands nach allen drey Reichen. I—IV. Leipzig 1801—09.
11. *Bewick, Th.*: A History of British Birds. I—II. Newcastle 1826.
12. *Bom, K.*: Slang. Kbhvn. 1948.
13. *Bom, K.*: Mere om Slang. Kbhvn. 1950.
14. *Botni, Niels á*: Hugskot um hvíttravnin. Fróðskaparrit. I:114, 1952.
15. *Brehm, C. L.*: Handbuch der Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands, worin... Ilmenau 1831.
16. *Debes, L. J.*: Færoæ et Færoa Reserata. Kiøbenhafn 1673.
17. *Degn, A.*: Færøske Kongsbønder 1584—1884. Thorsh. 1945.
18. *Espersen, J. C. S.*: Bornholmsk Ordbog. Kbhvn. 1908.
19. *Feilberg, H. F.*: Bidrag til en Ordbog over jyske Almuesmaal. 2. Bd. Kbhvn. 1894—1904.
20. *Fischer, I. S. H.*: Der faröische Zaunkönig, Troglotydes borealis n-sp. Journal für Ornithologie. IX: 14, 1861.
21. *Fischer, I. S. H.*: Larus Rossii paa Færøerne. Naturhistor. Tidsskrift, 3. die Række, III: 8, 1865.
22. *Frisch, J. L.*: Vorstellung der Vögel im Deutschland. Berlin 1733 (seinri útg. I—II, Berlin 1763).
23. *Goodwin, D.*: Pigeons and Doves of the World. London 1967.
24. *Graba, C. J.*: Tagebuch, geführt auf einar Reise nach Färø im Jahre 1828. Hamburg 1830.
25. *Grundtvig, S. & J. Bloch*: Føroya Kvæði. Corpus Carminum Færoensium (Handrit 1872—76).
26. *Hammershaimb, V. U.*: Meddelelser fra en Rejse paa Færøerne 1847—48. Antiquarisk Tidsskrift 1846—48: 258, 1847.
27. *Hansen, H. P.*: Folk bander. Folkl. Studie. Kbhvn. 1943.
28. *Hansen, H. P.*: Folk bander. Í: Fra gamle dage. Kbhvn. 1961.
29. *Heinesen, W.*: Myndalist. Føroyar II: 140, Kphvn. 1958.
30. *Helms, O.*: Maanedsduer. Salmonsens Konversationsleksikon. Bd. XVI: 306, 1924.
31. *Holm, P. A.*: Ornithologiske Bidrag til Færøernes Favna. Naturhistorisk Tidsskrift. 2. Rækkes 2. Bind 1846—49, 5. h.: 465, 1848.
32. *Holm, P. A.*: Skildringer og Sagn fra Færøerne. Kbhvn. 1856 (2. forøg. Udg. 1860).
33. *Jacobsen, M. A.*: (a): Føroya Amts Bókasavn 1828—1928. Minningarit. Tórshavn 1929.
34. *Jacobsen, M. A.*: (b) Jóhannes Klæmintsson í Króki. Varðin IX: 2, 1929.
35. *Jakobsen, J.*: Poul Nolsøe, Lívssøga og irkingar. Tórshavn 1912.

36. *Jespersen, O.*: Om banden og sværgen. Í: Festsskrift til H. F. Feilberg. Kbhvn., Kria., Stockh. 1911.
37. *Jespersen, O.*: Om banden og sværgen. Í: Tanker og studier. Kbhvn. 1932.
38. *Johannesen, M.* & *J. M. Kjeld*: Lærarafólk í Føroyum 1870—1956. Tórshavn 1957.
39. *Kjærbølling, N.*: Danmarks Fugle. Kjbhvn. 1852.
40. *Kjærbølling, N.*: Icones, Ornithologiæ Scandinaviæ: Danmarks, Sveriges, Norges, Islands og Færøernes Fugle i 600 colorerede Afbildninger. Kjbhvn. 1856.
41. *Kristiansen, V.*: Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale. Kjbhvn. 1866.
42. *Kristiansen, V.*: Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale. Kbhvn. 1908.
43. *Landt, J.*: Forsøg til en Beskrivelse over Færøerne. Kbhvn. 1800.
44. *Listafelag Føroya*: (a) Listaframsýningin 1955. Tórshavn 1955.
45. *Listafelag Føroya*: (b) Føroysk list. Kphvn. 10. dec. 1955—3. jan. 1956. Kphvn. 1955.
46. *Lockwood, W. B.*: The Faroese Bird Names. Færoensia. Kbhvn. 1961.
47. *Löppenthin, B., H. Poulsen & F. Salomonsen*: Illustreret Fuglehåndbog, Europas Fugle. 4. udg. (R. T. Peterson, G. R. Mountfort & P. A. D. Hollom). Kbhvn. 1969.
48. *Mackensen, L.*: Deutsches Wörterbuch. 5. Auflage. München 1967.
49. *Müller, H. C.*: Færøernes Fuglafæuna med Bemærkninger om Fuglefangsten. Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening i Kjøbenhavn. 2. Aa., nr. 1—5: 1, 1862.
50. *Nielsen, K.*: Banden og sværgen. Anno 1931: 32. Kbhvn. 1931.
51. *Panum, P. L.*: Iagttagelser, anstillede under Mæslinge-epidemien paa Færøerne i Aaret 1846. Bibl. f. Læger 1 (3. Række): 270, 1847.
52. *Reinhardt, J.*: Den vilde Due paa Færøerne. Tidsskrift for Naturvidenskaberne. IV: 132, 1826.
53. *Ryggi, Mikkjal á*: LXVI. List of Faroese Animal Names. Í: The Zoology of The Faroes. III(II), Copenh. 1935—42.
54. *Ryggi, Mikkjal á*: Dýralæra II. Tórshavn 1951.
55. *Salomonsen, F.*: LXIV. Aves. The Zoology of The Faroes. III(II), Copenh. 1935—42.
56. *Schiøler, E. L.*: Danmarks Fugle, med Henblik paa de i Grønland, paa Færøerne og i Kongeriget Island forekommende Arter. I: 83, Kbhvn. 1925.
57. *Svabo, J. Chr.*: Indberetninger fra en Reise i Færoe 1781 og 1782. Kbhvn. 1959.
58. *Svabo, J. Chr.*: Dictionarium Færoense. Udg. af Chr. Matras. I Ordbogen. Kbhvn. 1966.

59. *Walter, J. E. C.*: Nordisk Ornithologie, eller troværdige efter Naturen egenhændig tegnede, stukne og colorerede Afbildninger af danske, færøiske, grønlandske og islandske Fugle. I, Kjbhvn. 1828, II Ny Følge, Kjbhvn. 1832, III Nyeste Følge, Kjbhvn. 1835.
60. *Williamson, K.*: The Atlantic Islands. London 1948.
61. *Øssursson, J.*: Føroya Biskupa, Prósta og Prestatal. Tórshavn 1963.

1. litmynd. Pinx: DÍÐRIKUR Á SKARVANESI, 1802-1865. (34,3 × 21 cm.)

2. litmynd. Pinx : DÍÐRIKUR Á SKARVANEI, 1802-1865. (37,8 × 23,8 cm.)

3. lítimynd. Pinn: DÍÐRIKUR Á SKARVANESI, 1802-1865. (34 × 21 cm.)

4. litmynd. Pinx: DÍÐRIKUR Á SKARVANESI, 1802-1865. (38 × 24 cm.)